

یادداشت

علی‌اوشانی |تحلیلگر مسائل اقتصادی

تغییر تاکتیک در جنگ اقتصادی

شش ماه جنگ تحمیلی، اثر خود را از میدان نظامی به شاخص‌های اقتصادی ایران منتقل کرده‌است؛ از تورم و اشتغال گرفته تا رشد اقتصادی و صادرات نفت. تورم نقطه‌به‌نقطه به ۸۹ درصد رسیده و صندوق بین‌المللی پول برای اقتصاد ایران در سال جاری رشد منفی ۵/۴ درصدی پیش‌بینی کرده است. درواقع این جنگ هزینه‌هایی را به کشور تحمیل کرده اما این هزینه در داخل مرزهای ایران متوقف نمانده و تنگه‌هرمز به یکی از مسیرهای انتقال این هزینه به اقتصاد جهان تبدیل شده‌است.عبورنفت درماه آگوست به‌حدود۵۱کشتی در روز سقوط کرده است. اثر این اختلال فقط در تعداد کشتی‌ها دیده نمی‌شود. هزینه حرکت یک نفتکش بسیاربزرگ‌ازخلیج فارس به چین به‌بیش از ۵۰۰هزار دلار دروزررسیده‌است.افزایش هزینه‌بیمه‌وکاهش‌تمایل شرکت‌های کشتیرانی به عبور از مسیرهای پرخطر نیز این فشاررابیشترکرده‌است. دربرخی مسیرها،انتخاب راه‌های جایگزین، زمان انتقال محموله به آسیا را حدود ۳۰ روز افزایش داده است. نتیجه این شرایط، فشار تازه بر انرژی و حمل‌ونقل است. صندوق بین‌المللی پول انتظار دارد تورم جهانی که در سال ۲۰۲۵ حدود ۴۱ درصد بود،امسال به ۴۷/۲درصدبرسد. اکنون این شوک یک‌گام جلوتررفته‌است؛افزایش فشارهای تورمی، بازاربدهی را نیز درگیرکرده‌است.اثر جنگ از انرژی و حمل‌ونقل عبور کرده و به هزینه تأمین مالی دولت‌های بزرگ رسیده است. از زمان شروع جنگ، بازده اوراق قرضه افزایش یافته و کشورهای گروه هفت تاکنون حدود ۱۶ میلیارد دلار هزینه اضافی برای تأمین مالی بدهی‌های خود متحمل شده‌اند. بیشترین سهم مربوط به آمریکا است؛ افزایش نرخ‌های بهره تاکنون حدود ۱/۶ میلیارد دلار هزینه اضافی برای دولت این کشور ایجاد کرده است. بدهی است که این فشار به دولت‌ها محدوددمی‌ماند.

نبض اقتصاد

راستی آزمایی، رکن اصلی عملیات میدانی سرشماری ثبتی میناست

رئیس مرکز آمار ایران از اجرای عملیات میدانی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۴۰۵ در آبان ماه خبر داد و گفت: در این دوره برخلاف روش‌های سنتی، عملیات به‌صورت هدفمند و با تمرکز بر ویژگی‌های هویتی، خانوار و مسکن انجام می‌شود و فرایند راستی‌آزمایی یکی از ارکان اصلی این مرحله برای تضمین صحت داده‌هاست. غلامرضا گودرزی، با تأیین شیوه اجرایی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ثبتی مینا، اظهار کرد: در این دوره از سرشماری، برخلاف روش‌های سنتی، عملیات به‌صورت هدفمند و با تمرکز بر ویژگی‌های هویتی، خانوار و مسکن انجام می‌شود و ماموران آماریگر تنها به محدوده مشخصی از خانوارها مراجعه‌کرده‌و اطلاعات استخراج‌شده جهت بررسی نهایی در مرکز آمار ایران، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

برای جلوگیری از نقص اطلاعاتی و کاهش نیاز به بازبینی‌های میدانی، دستگاه‌های اجرایی موظف هستند اطلاعات خود را در سامانه اطلاعات مکانی سرشماری به‌صورت کامل بازگرداری کنند و فرایند راستی‌آزمایی یکی از ارکان اصلی این مرحله است تا صحت داده‌ها تضمین شود. گودرزی، از سازوکار خوداطهاری اینترنتی گفت و تصریح کرد: در صورتی که داده‌ای شناسایی نشده یا دارای نقص باشد، از طریق پیامک به خانوار اطلاع‌رسانی شده و شهروندان می‌توانند با مراجعه به سامانه «دولت من»، اطلاعات خود را به‌صورت آنلاین و دقیق ویرایش کنند.

ظرفیت تولید گاز پارس جنوبی که در جریان جنگ تحمیلی ۴۰روزه آسیب دیده بود، با مجموعه‌ای از اقدامات بازسازی و استفاده از ظرفیت‌های موجود در سایر فازها، به‌تدریج در حال بازگشت است به‌طوری‌که تا پایان شهریورماه ۵۰درصد ظرفیت آسیب‌دیده دوباره به مدار تولید بازگشته است. با این حال، نزدیک شدن به فصل سرد نشان می‌دهد افزایش تولید به‌تنهایی برای عبور بدون فشار از زمستان کافی نیست و مدیریت مصرف گاز همچنان ضرورت دارد. جنگ تحمیلی ۴۰روزه و آسیب واردشده به بخشی از تأسیسات پارس جنوبی، حدود ۲۳۰میلیون متر مکعب از ظرفیت تولید گاز کشور را از مدار خارج کرد. پارس جنوبی مهم‌ترین منبع تأمین گاز کشور به‌شمار می‌رود و هرگونه کاهش در تولید آن می‌تواند مستقیماً بر تأمین گاز بخش‌های مختلف اقتصاد و خانوارها اثر بگذارد. در چنین شرایطی، دومسیر پیش روی صنعت نفت قرار داشت: نخست این‌که تمام تمرکز بر بازسازی مناطق و تأسیسات آسیب‌دیده از جنگ قرار گیرد و پس از تعمیر آنها ظرفیت از دست‌رفته به‌تدریج احیا شود. مسیر دوم استفاده از ظرفیت‌های موجود در سایر بخش‌های میدان برای جبران بخشی از کاهش تولید بود اما راهی که در عمل دنبال شد، ترکیبی از این دو رویکرد بود. یعنی بازسازی تأسیسات آسیب‌دیده همزمان با فعال سازی ظرفیت‌های قابل استفاده در سایر فازها.

اهمیت این رویکرد از آنجا ناشی می‌شود که وضعیت همه فازهای پارس جنوبی یکسان نبود. برخی فازها برای بازگشت به تولید به تجهیزات و قطعات نیاز داشتند و در برخی دیگر، عملیات‌هایی مانند لوله‌گذاری باید انجام می‌شد. بنابراین بازگرداندن ظرفیت تولید تنها از مسیر تعمیر تأسیسات آسیب‌دیده امکان‌پذیر نبود و استفاده از ظرفیت‌های آماده یا قابل فعال سازی در بخش‌های دیگر میدان نیز در دستور کار قرار گرفت. احمد زراعتکار، معاون برنامه‌ریزی وزیر نفت با اشاره

جنگ، پیش از آن‌که آثار خود را در شاخص‌های اقتصادی نشان دهد، می‌تواند بازار کالاهای اساسی را هدف قرار دهد؛ جایی که کوچک‌ترین اختلال در تأمین، حمل یا توزیع می‌تواند به افزایش تقاضای هیجانی، خالی شدن قفسه فروشگاه‌ها و فشار بیشتر بر خانوارها منجر شود. بااین حال، تجربه جنگ ۱۲روزه سال گذشته و سپس تداوم شرایط برریسک در منطقه و همچنین جنگ تحمیلی سوم در ۹ اسفند سال ۱۴۰۴ نشان داد زنجیره تأمین کالاهای اساسی در ایران، حتی در شرایطی که برخی انبارها و مراکز نگهداری کالا مورد اصابت قرار گرفتند، متوقف نشد و بازار توانست به فعالیت خود ادامه دهد. در واقع، آنچه در این دوره اهمیت پیدا کرد، فقط میزان ذخایر نبود؛ بلکه مجموعه‌ای از اقدامات در حوزه تأمین، حمل، توزیع، نظارت و مدیریت تقاضا بود که اجازه نداد اختلال در یک نقطه، به کمبود عمومی تبدیل شود.

غلامرضا نوری قزلبچه، وزیر جهاد کشاورزی پیشتر اعلام کرده بود که در جریان جنگ تحمیلی، برخی انبارها و محل‌های نگهداری مواد غذایی مورد اصابت قرار گرفته‌اند اما این اتفاق مانع تداوم تأمین غذا نشده است. به گفته او، تجربه جنگ تحمیلی ۱۲روزه سال گذشته باعث شد سطح ذخایر افزایش یابد و برای چندین ماه درباره تأمین کالاهای تمهیدات لازم اندیشیده شود. این موضوع اهمیت توزیع جغرافیایی ذخایر را نیز نشان می‌دهد؛ به این معناکه امنیت غذایی صرفاً به چند انبار یا یک مسیر وارداتی وابسته نباشد و در صورت آسیب‌دیدن یک نقطه، امکان جایگزینی از مسیرهای دیگر وجود داشته باشد. در همین چارچوب علی تیموری، معاون توسعه مدیریت و منابع وزارت جهاد کشاورزی جندی پیش اعلام کرد از حدود ۱۴ میلیون تن واردات مورد نیاز کشور، نزدیک به ۱۰ میلیون تن از مسیرهای دریایی وریلی و کشورهای حاشیه دریای خزر تأمین می‌شود. او تأکید کرده بود که در جریان جنگ، برای تأمین نیاز کشور نیازی به برداشت از ذخایر راهبردی ایجاد نشده است. وزیر جهاد کشاورزی گفته بود از آغاز جنگ تحمیلی تاکنون برداشتی از ذخایر انجام نشده و ذخایر کشور حتی افزایش یافته است. اکبر فتحی، معاون برنامه‌ریزی و امور اقتصادی وزارت جهاد کشاورزی هم تصریح کرده در برخی اقلام، میزان موجودی حتی بالاتر از سطح مورد نیاز برای ذخیره‌سازی راهبردی است.

بازار با موج نقاضای جنگی هم خالی نشد

یکی از مهم‌ترین آزمون‌های بازار در روزهای ابتدایی جنگ تحمیلی سوم، افزایش ناگهانی تقاضای خانوارها بود. قاسم نوده‌فراهانی، رئیس اتاق اصناف ایران گفته است خرید مردم در سه روز نخست جنگ حدود ۳۰۰درصد افزایش یافت اما با تأثیرات خنثادشده از روز چهارم، کالا به‌وفور در فروشگاه‌ها عرضه شد. او توضیح داده که اتاق اصناف ایران با همکاری وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صمت و اصناف سراسر کشور از قبل برای چنین شرایطی برنامه‌ریزی کرده

پارس جنوبی دوباره نفس گرفت

با توان مهندسی ایرانی ۵۰درصد از ظرفیت آسیب دیده از جنگ پارس جنوبی به مدار بازگشت

به روند بازگردانی ظرفیت تولید پارس جنوبی اعلام کرده که پس از آسیب‌های واردشده، برنامه بازگردانی ظرفیت در دستور کار قرار گرفت و برخی واحدها حتی زودتر از زمان بندی پیش‌بینی شده به مدار بازگشتند. به گفته او، تا پایان شهریورماه حدود ۵۰درصد ظرفیت آسیب‌دیده به سرویس بازگشته و تولید در این بخش از سر گرفته شده است.

این مقام مسئول همچنین از ورود مجموعه‌های مالی کشور به فرایند بازسازی خبر داده و گفته است چهار پروژه تأمین مالی داخلی در قالب یکی از بزرگ‌ترین فاینانس‌های کشور شکل

محاصره هم مانع تأمین کالا نشد

با وجود جنگ تحمیلی و محاصره و اختلال در شبکه هوایی، کالاهای اساسی تا پایان سال تأمین شده است

بود و مسئولان خواسته شد هر میزان کالای موجود را در اختیار شبکه توزیع قرار دهند. نوده‌فراهانی همچنین از تدوین سازوکار تأمین و توزیع کالا در شرایط خاص و اقداماتی مانند اختصاص جایگاه‌های ویژه سوخت برای کامیون‌های حامل مواد غذایی به‌عنوان بخشی از اقدامات انجام‌شده در جنگ ۱۲روزه یاد کرده است. حمیدرضا رستگار، رئیس اتاق اصناف تهران نیز در روزهای ابتدایی جنگ تحمیلی بر نقش اصناف در حفظ جریان عرضه تأکید کرد. اتاق‌های اصناف تهران و سراسر کشور با همکاری تعزیرات، استانداری‌ها و سایر دستگاه‌ها جلسات رصد، پایش و تنظیم بازار را برگزار کردند و همزمان بر جلوگیری از شکل‌گیری فضای روانی کمبود و خرید هیجانی تأکید شد. رستگار در ادامه نیز تأکید کرده که در شرایط جنگی، اولویت نخست، تأمین مستمر کالا و سپس از آن مدیریت قیمت‌هاست؛ موضوعی که نشان می‌دهد تنظیم بازار از مرحله تأمین عبور کرده و اکنون کنترل جریان عرضه و قیمت نیز در دستور کار قرار دارد.

۴/۵ میلیون تن کالا در بنادر

در کنار شبکه اصناف، بنادر و مسیرهای جایگزین نیز به‌عنوان پشتوانه زنجیره تأمین فعال مانده‌اند. جندی پیش محمدرضا طلایی، معاون توسعه بازرگانی وزارت جهاد کشاورزی اعلام کرده در آغاز جنگ حدود ۶/۵میلیون تن کالای اساسی در کشور بنادر وجود داشت و حدود ۲/۵میلیون تن کالای اساسی در بنادر کشور قرار دارد. اما بر اساس آخرین آمار اعلام‌شده توسط فرود عسگری، رئیس کل گمرک ایران در حال حاضر حدود ۴/۵میلیون تن کالای اساسی در گمرکات، بنادر و مبادی ورودی روی کشتی‌های در حال تخلیه یا در انبارها موجود است. از این میزان، نزدیک به سه

افزایش مصرف خانگی و تجاری می‌تواند بخش قابل توجهی از گاز تولیدی کشور را به خود اختصاص دهد و در صورت افزایش بی‌رویه مصرف، تأمین گاز صنایع و نیروگاه‌ها با محدودیت مواجه شود.

به همین دلیل، در کنار اقداماتی که برای بازسازی پارس جنوبی و بازگرداندن ظرفیت تولید در حال انجام است، مدیریت مصرف نیز باید به‌عنوان بخش دیگری از برنامه عبور از زمستان مورد توجه قرار گیرد. هدف صرفه‌جویی در این شرایط، صرفاً کاهش مصرف خانوارها نیست بلکه ایجاد تعادل میان مصارف مختلف و جلوگیری از انتقال فشار کمبود گاز به بخش تولید است. درواقع هر مقدار گازی که در بخش خانگی و تجاری بدون ضرورت مصرف نشود، امکان بیشتری برای تأمین گاز نیروگاه‌ها و صنایع فراهم می‌کند. صنایع نیز برای حفظ سطح تولید خود به گاز نیاز دارند و کاهش عرضه گاز در فصل سرد می‌تواند فعالیت آنها را تحت تأثیر قرار دهد. از سوی دیگر، تأمین پایدار گاز بخش خانگی برای حفظ گرمایش منازل در روزهای سرد، یک ضرورت اساسی است.

بنابراین بازگشت نیمی از ظرفیت از دست‌رفته پارس جنوبی اگرچه ظرفیت تولید را تقویت کرده اما نباید این تصور را ایجاد کند که محدودیت‌های زمستانی به‌طور کامل برطرف شده است. مسیر بازسازی باید تا بازگشت کامل ظرفیت ادامه پیدا

کند و همزمان مصرف گاز نیز مدیریت شود. اکنون دو بخش از این معادله باید همزمان پیش برود: بازسازی و افزایش عرضه از یک‌سو و مدیریت تقاضا از سوی دیگر. هرچه روند بازگشت ظرفیت‌های آسیب‌دیده سریع‌تر پیش برود و در کنار آن مصرف گاز در بخش خانگی، تجاری و سایر مصارف غیرضروری کنترل شود، امکان بیشتری برای تأمین پایدار گاز در زمستان وجود خواهد داشت به‌گونه‌ای که هم خانه‌ها گرم بمانند و هم صنایع و نیروگاه‌ها از گاز مورد نیاز خود برخوردار باشند.

امنیت غذایی و تقویت ذخایر راهبردی تا پایان سال ابلاغ کرد. حسین تاجیک، مدیرکل تجارت خارجی بانک مرکزی دو هفته پیش اعلام کرد برای تأمین ارز کالاهای اساسی و دارو تا پایان سال نگرانی وجود ندارد و پیش‌بینی‌های لازم انجام شده است. انتقال بخشی از لجستیک به شمال کشور در پی مشکلات مسیرهای جنوبی نیز از دیگر اقداماتی است که برای حفظ جریان واردات دنبال شده است.

تنظیم بازار؛ از تأمین تا رسیدن کالا به سفره

اکنون مسأله فقط این نیست که کالا در کشور وجود داشته باشد؛ مهم این است که این کالا با قیمت و سازوکار مناسب به دست مصرف‌کننده برسد. اینجاست که طرح کالابرج الکترونیکی به یکی از ابزارهای تنظیم تقاضا و حمایت از قدرت خرید خانوار تبدیل می‌شود. در سازوکار فعلی، کالاهایی مانند برنج، روغن، ماکارونی، حبوبات، قند و شکر، شیر، ماست، پنیر، تخم‌مرغ، گوشت مرغ و گوشت قرمز در سبد کالابرج قرار دارند و اعتبار خرید از طریق شبکه گسترده فروشگاه‌های طرف قرارداد قابل استفاده است. براساس اطلاع‌رسانی وزارت تعاون، در مرحله فعلی اعتبار ماهانه یک میلیون تومان به ازای هر نفر اختصاص یافته و اجرای طرح در بیش از ۲۶۰ هزار فروشگاه و ۱۱ فروشگاه زنجیره‌ای پیش‌بینی شده است. در شهریور نیز اجرای مرحله جدید کالابرج ادامه پیدا کرده و اعتبار خانوارها به‌صورت مرحله‌ای فعال شده است. به این ترتیب، بخشی از کالاهای اساسی نه فقط در بازار آزاد بلکه از مسیر یک شبکه حمایتی مشخص نیز به خانوارها می‌رسد. این سازوکار در شرایط جنگی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا اگر افزایش هزینه‌های حمل، اختلال در برخی مسیرهای وارداتی یا فشارهای تورمی، قیمت کالاها را بالا ببرد، حمایت مستقیم از قدرت خرید می‌تواند بخشی از فشار وارد شده بر خانوارها را جبران کند.

تاب‌آوری فقط در انبارها نیست

تصویر فعلی نشان می‌دهد تاب‌آوری بازار کالاهای اساسی حاصل یک عامل واحد نیست. ذخایر مناسب، موجودی بنادر، ادامه واردات از مسیرهای جایگزین، تأمین ارز، شبکه گسترده اصناف، نظارت بر بازار، جلوگیری از خریدهای هیجانی و در نهایت کالابرج، حلقه‌های یک زنجیره به‌هم‌پیوسته هستند. براساس گزارش رویترز، در بخش حمل دریایی در تنگه، شرایط نسبت به وضعیت عادی به مراتب برریسک‌تر شده اما روند تأمین کالا متوقف نشده است. به بیان دیگر، هرمز همچنان یک گلوگاه مهم برای تجارت ایران است اما اختلال در تردد این آبراه به معنای توقف زنجیره تأمین کالاهای اساسی نیست؛ زیرا بخشی از ظرفیت تأمین به سمت مسیرهای دیگر منتقل شده است. برای ارزیابی تأمین کالاهای اساسی باید تفاوت میان حمل هوایی و شبکه اصلی واردات این اقلام را در نظر گرفت.

عنوان کرد و گفت: در صورت اجرای این تعهدات، بخش قابل توجهی از پروژه‌های نیمه‌تمام استان می‌تواند تکمیل و در مسیر بهره‌برداری قرار گیرد. دکتر خورسندیان با اشاره به عملکرد بانک مسکن در استان کرمان اظهار داشت: برای ۱۱ هزار و ۵۰۰ واحد قرارداد منعقد شده که ۷ هزار و ۷۰۰ واحد آن تعیین تکلیف و واگذار شده است. مبلغ این قراردادها ۴۰۵ همت بوده که تاکنون ۳۰۵ همت آن تخصیص یافته؛ یعنی حدود ۷۵ درصد تأمین مالی انجام شده است. مدیرعامل بانک مسکن همچنین با اشاره به وضعیت منابع و مصارف این بانک در کرمان گفت: در استان حدود ۲۰ همت تسهیلات پرداخت شده، در حالی که حدود ۸ همت منابع جذب شده است. این موضوع نشان می‌دهد ظرفیت استان برای جذب منابع بسیار بیشتر از وضعیت فعلی است. بانک مسکن؛ «سوپرمارکت مالی» برای بنگاه‌های اقتصادی دکتر خورسندیان در ادامه با تأکید بر ضرورت توسعه بانکداری شرکتی در کرمان گفت: بانک مسکن تنها ارائه‌دهنده تسهیلات نیست و مجموعه‌ای از خدمات مالی را در اختیار بنگاه‌های اقتصادی قرار می‌دهد. وی افزود: سپرده‌های امتیازی با نرخ‌های مناسب، خدمات مربوط به تعهدات، ال‌سی و ضمانت‌نامه، خدمات ارزی و صرافی و همچنین تأمین مالی از طریق بازار سرمایه، بخشی از ظرفیت‌های بانک مسکن برای حمایت از بنگاه‌هاست.

دکتر خورسندیان: بانک مسکن برای تکمیل پروژه‌های کرمان یک همت تعهد می‌کند

مدیرعامل بانک مسکن با اعلام تعهد حدود یک همت برای تکمیل پروژه‌های نیمه‌تمام مسکن کرمان، از آمادگی این بانک برای ارائه مجموعه‌ای از خدمات تأمین مالی و بانکداری شرکتی به بنگاه‌های اقتصادی استان خبر داد و گفت: ظرفیت بانک مسکن فراتر از پرداخت تسهیلات مسکن است و می‌توانیم خدمات متنوع مالی را به بنگاه‌ها ارائه کنیم. دکتر علی خورسندیان در نشست با استاندار کرمان با اشاره به بازدید از پروژه‌های نیمه‌تمام مسکن اظهار کرد: در بخشی از پروژه‌های نهضت ملی، پیشرفت فیزیکی به بیش از ۷۰ درصد رسیده و بانک مسکن خود را متعهد می‌داند تعهداتش را در قبال این پروژه‌ها انجام دهد.

وی با اشاره به حدود ۱۲۰۰ واحد مسکونی استان که دارای پیشرفت فیزیکی ۳۰ تا ۷۰ درصد هستند، افزود: این پروژه‌ها ظرفیت تبدیل شدن به نهضت ملی مسکن را دارند و بانک آمادگی دارد در چارچوب ضوابط، تأمین مالی آنها را دنبال کند. دکتر خورسندیان درباره پروژه بلدالامین گفت: بانک آمادگی تأمین مالی واحدهایی که به حد لازم از پیشرفت رسیده‌اند را دارد. وی مجموع تعهدات جدید مطرح‌شده در سفر به کرمان را حدود یک همت